

УДК 338.124

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.1.6>

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ОГЛЯДУ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЮ УКРАЇНИ

Луцька К. П. – аспірантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0003-2192-2955

Метою статті передбачено розкрити теоретико-правові засади висвітлення проблем корупції в органах державної влади з огляду на євроінтеграційні процеси. Виділено основні форми корупційних злочинів в органах державної влади. Визначено, що проблема корупції в органах державної влади є широко поширеною та потребує негайного вирішення з огляду на євроінтеграційний курс України, оскільки важливою рекомендацією Європейської Комісії щодо заявки України на вступ до Європейського Союзу є посилення боротьби з корупцією, особливо на високому рівні шляхом реформування системи державного управління в Україні. З'ясовано, що Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки», метою якого є досягнення значного прогресу у запобіганні та протидії корупції та забезпечення злагодженої та системної антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні. Визначено, що ухвалення антикорупційної стратегії та її належна реалізація дасть змогу знизити рівень корупції в Україні, зокрема шляхом усунення або мінімізації корупційних ризиків та зменшення кількості корупційних та пов'язаних з корупцією злочинів, зокрема у сфері державного управління. Розглянуто основні принципи антикорупційної політики України на 2021–2025 роки. Визначено, що подолавши корупцію в органах державної влади, Україна зможе відповідати вимогам демократичної конституції та соціальної держави, що передбачено Основним законом. Структурні реформи в процесі набуття Україною повноправного членства в ЄС неможливі через неефективність національного механізму антикорупційної політики, тому доцільно реалізувати на практиці основні шляхи вирішення проблем антикорупційної стратегії України з огляду на євроінтеграційний вектор розвитку.

Ключові слова: корупція, антикорупційна стратегія, органи державної влади, євроінтеграція.

Lutska K. P. Theoretical and legal problems of corruption in state authorities in view of the European integration of Ukraine

The purpose of the article is to reveal the theoretical and legal principles of highlighting the problems of corruption in state authorities in view of the European integration processes. The main forms of corruption crimes in state authorities are highlighted. It was determined that the problem of corruption in state authorities is widespread and requires an immediate solution in view of Ukraine's European integration course, since an important recommendation of the European Commission regarding Ukraine's application to join the European Union is to strengthen the fight against corruption, especially at a high level by reforming the state system administration in Ukraine. It was found that the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law of Ukraine «On the principles of state anti-corruption policy for 2021–2025», the purpose of which is to achieve significant progress in preventing and countering corruption and ensuring coordinated and systematic anti-corruption activities of all state authorities and local self-government bodies in Ukraine. It was determined that the adoption of the anti-corruption strategy and its proper implementation will make it possible to reduce the level of corruption in Ukraine, in particular by eliminating or minimizing corruption risks and reducing the number of corruption and corruption-related crimes, in particular in the field of public administration. The main principles of Ukraine's anti-corruption policy for 2021–2025 are considered. It was determined that after overcoming corruption in state authorities, Ukraine will be able to meet the requirements of the democratic constitution and social state, which is provided for by the Basic Law. Structural reforms in the process of Ukraine's acquisition of full membership in the EU are impossible due to the ineffectiveness of the national anti-corruption policy mechanism, therefore it is advisable to implement in practice the main ways of solving the problems of Ukraine's anti-corruption strategy in view of the European integration vector of development.

Key words: corruption, anti-corruption strategy, state authorities, European integration.

Постановка проблеми. В Україні, як і в усьому світі, корупція є однією з найважливіших проблем. Це явище ставить під загрозу нормальне функціонування державних інституцій і відволікає їх від мети служіння суспільному благу. Корупція порушує законодавчий процес та дотримання принципів законності, допускає певне свавілля у прийнятті рішень і має деструктивний вплив на права людини. Корупція також підриває довіру громадян до державних інституцій.

Враховуючи такі проблеми, спричинені корупцією, відбувається гальмування процесу євроінтеграції України. Варто зауважити, що критерії, яким повинні відповідати країни-кандидати, щоб приєднатися до Європейського Союзу, включають, серед іншого, інституційну стабільність, демократію, верховенство права, повагу до прав людини, повагу та захист меншин, а також здатність виконувати зобов'язання держав-членів ЄС. Як відомо, корупція в ЄС вже давно визнана негативним явищем, яке виходить за національні кордони, потребує системних, стратегічних та скоординованих дій наднаціонального характеру та становить загрозу верховенству права в цілому. З огляду на те, проблеми корупції в органах державної влади з огляду на євроінтеграційні процеси в Україні на сьогодні набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням особливостей корупції в органах державної влади займається не так багато науковців. Зокрема вагомими дослідженнями в зазначеному напрямку проводять К. А. Бабенко, І. С. Бандура, В. Д. Гвоздецький, Я. Ф. Жовнірчик, С. Ж. Лазоренко, А. А. Приходько та інші.

Так, А. А. Приходько [1] наголошує, що антикорупційна стратегія України має стати початковим стратегічним і цілеспрямованим інструментом усунення проявів корупції та формування правової свідомості суспільства щодо нульової терпимості до таких явищ. Наразі це набір нормативно декларативних гасел, які багато в чому відповідають міжнародним стандартам, але є практично нездійсненними через відсутність попереднього національного стратегічного плану. Нова антикорупційна стратегія має передбачати розширене тлумачення всіх термінів, що тут використовуються, включно з терміном «антикорупційна політика».

Я. Ф. Жовнірчик та І. С. Бандура [2] зауважують, що в сучасних умовах становлення України як правової та соціальної держави актуальною є проблема корупції в державних установах. Формування нової політичної та економічної системи, розвиток ринкових відносин, що спричинили безробіття та проблеми з працевлаштуванням, трансформація моральних цінностей і політики, посилення нігілізму в період переходу до демократичного суспільства в основному зумовлені глибоким розумінням суті проблеми корупції і вимагають розроблення та впровадження нових механізмів запобігання та протидії корупції на основі координації зусиль населення.

Ж. С. Лазоренко та К. А. Бабенко [3] наголошують, що реформування системи державного управління має стати одним із найважливіших шляхів усунення коріння корупції. Мова йде і про зміну системи управління суспільством, і про зміну державного апарату, і про зміну системи влади. Формування принципів і цінностей державної служби визнано одним із найактуальніших завдань, оскільки саме моральні принципи лежать в основі поведінки кожного, в тому числі і державного службовця. Важливим напрямом забезпечення антикорупційної діяльності в державних установах є вдосконалення нормативно-правового регулювання надання публічних послуг з урахуванням заборони державним службовцям вступати до політичних партій з метою перешкоджання здійсненню влади чи суверенітету.

Отже, враховуючи значний прогрес у вивченні можливих проблем корупції в органах державної влади, варто зазначити, що цей процес ще не завершений і потребує подальших досліджень.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Євроінтеграційні процеси в Україні на сучасному етапі вимагають узгодження вітчизняних стандартів із європейськими. Важливим питанням у цьому плані є довіра європейської спільноти до України. Це контрастує з різними соціальними аномаліями, включаючи широко поширену корупцію з високим рівнем злочинності. Для подолання цього явища Україна веде боротьбу з корупцією не лише на національному, а й на міжнародному рівні, використовуючи для цього різні можливості для оптимізації державного управління.

З урахуванням окреслених тенденцій актуалізовано необхідність вивчення проблем корупції в органах державної влади з огляду на євроінтеграційні процеси.

Мета статті. Метою статті передбачено розкрити теоретико-правові засади висвітлення проблем корупції в органах державної влади з огляду на євроінтеграційні процеси.

Виклад основного матеріалу. Дослідження доводять, що основними формами корупційних злочинів в органах державної влади є [4]:

- відмова у наданні відомостей про фізичних та юридичних осіб, передбачених законом, умисне приховування інформації, надання недостовірної інформації;
- незаконне сприяння фізичним та юридичним особам, які беруть участь у закупівлях;
- надання неправомірної вигоди фізичним або юридичним особам у процесі підготовки та прийняття нормативно-правових актів чи рішень;
- неправомірне одержання особою, причетною до корупційного злочину, матеріальної вигоди, послуг, винагороди чи іншої вигоди.
- отримання субсидій, позик чи пільг, послуг чи інших переваг з метою підтримки підприємницької діяльності фізичних або юридичних осіб та одержання неправомірної матеріальної вигоди особами, уповноваженими на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування.

Отримання статусу кандидата на членство в ЄС відкриває для України можливість для інтеграції в європейський політичний, економічний і правовий простір. Важливою рекомендацією Європейської Комісії щодо заявки України на вступ до Європейського Союзу є посилення боротьби з корупцією, особливо на високому рівні шляхом реформування системи державного управління в Україні [5].

З огляду на дотримання такої вимоги, Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» [6]. Метою цього документу є досягнення значного прогресу у запобіганні та протидії корупції та забезпечення злагодженої та системної антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні. Реалізація антикорупційної політики здійснюється шляхом реалізації відповідної національної антикорупційної програми, розробленої Національним агентством з питань запобігання корупції з урахуванням нормативних ознак.

Очікується, що ухвалення антикорупційної стратегії та її належна реалізація дасть змогу знизити рівень корупції в Україні, зокрема шляхом усунення або мінімізації корупційних ризиків та зменшення кількості корупційних та пов'язаних з корупцією злочинів; зменшення досвіду корупції серед громадян і бізнесу; збільшення кількості державних службовців, громадян і бізнесу, готових реально

повідомляти про відомі випадки корупції; зниження толерантності до корупції з боку державних службовців, громадян і бізнесу.

Аналіз стану корупції в Україні, ефективності антикорупційної політики за попередні періоди, міжнародних стандартів і кращих світових практик у сфері протидії корупції дозволив сформулювати наступні основні принципи антикорупційної політики на 2021-2025 роки [6]:

1. Оптимізація функцій органів державної влади, реалізація яких передбачає, насамперед: усунення дублювання повноважень іншими органами влади; тимчасове призупинення виконання неефективних повноважень, пов'язаних із високим рівнем корупції, доки не будуть запроваджені відповідні процедури для мінімізації пов'язаних корупційних ризиків; усунення випадків здійснення повноважень одним і тим же органом, поєднання цих повноважень створює додаткові корупційні ризики.

2. Цифрова трансформація здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування, прозорість їх діяльності та оприлюднення даних як основа для мінімізації ризиків корупції в їх діяльності.

3. Створення додаткового стримувального ефекту для всіх суб'єктів права шляхом забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

4. Виховання суспільної нетерпимості до корупції, формування культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Боротьба з корупцією має являти собою систему заходів, яка відображає діяльність не лише органів державної влади, а й фізичних та юридичних осіб, засобів масової інформації, закладів культури та освіти. Зниження рівня корупції покращить економічну та політичну ситуацію в Україні, дотримання прав і свобод людини, функціонування Конституції та законів України. Подолавши корупцію в органах державної влади, Україна зможе відповідати вимогам демократичної конституції та соціальної держави, що передбачено Основним законом.

Структурні реформи в процесі набуття Україною повноправного членства в ЄС неможливі через неефективність національного механізму антикорупційної політики, тому доцільно реалізувати на практиці основні шляхи вирішення проблем антикорупційної стратегії України з огляду на євроінтеграційний вектор розвитку.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження проблем корупції в органах державної влади обґрунтовують такі твердження: по-перше, проблема корупції в органах державної влади є широко поширеною та потребує негайного вирішення з огляду на євроінтеграційний курс України, оскільки важливою рекомендацією Європейської Комісії щодо заявки України на вступ до Європейського Союзу є посилення боротьби з корупцією, особливо на високому рівні шляхом реформування системи державного управління в Україні; по-друге, ухвалення антикорупційної стратегії та її належна реалізація дасть змогу знизити рівень корупції в Україні, зокрема шляхом усунення або мінімізації корупційних ризиків та зменшення кількості корупційних та пов'язаних з корупцією злочинів, зокрема у сфері державного управління; по-третє, подолавши корупцію в органах державної влади, Україна зможе відповідати вимогам демократичної конституції та соціальної держави, що передбачено Основним законом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Приходько А. А. Теоретичне та практичне осмислення антикорупційної політики України: євроінтеграційний аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 96-99.

2. Жовнірчик Я. Ф., Бандура І. С. Проблеми запобігання і протидії корупції в органах публічної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 70-74.
3. Лазаренко С. Ж., Бабенко К. А. Корупція як результат системної неефективності державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 24. С. 149-151.
4. Гвоздецький В. Д. Адміністративно-правові та організаційні засади запобігання та протидії корупції в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. К., 2014. 587 с.
5. Рекомендації Європейської Комісії щодо статусу України на членство в ЄС. URL: <https://dia.dp.gov.ua/rekomendaci%D1%97-yevropejsko%D1%97-komisi%D1%97-shhodo-statusu-ukra%D1%97ni-na-chlenstvo-v-yes/>
6. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України; Стратегія від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

REFERENCES:

1. Prykhodko, A. A. (2019). Teoretychne ta praktychne osmyslennia antykoruptsiinoi polityky Ukrainy: yevrointehratsiinyi aspect [Theoretical and practical understanding of anti-corruption policy of Ukraine: European integration aspect]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii – Actual problems of domestic jurisprudence*, 6, 96-99 [in Ukrainian].
2. Zhovnirchuk, Ya. F., Bandura, I. S. (2017). Problemy zapobihannia i protydii koruptsii v orhanakh publichnoi vlady [Problems of preventing and countering corruption in public authorities]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 17, 70-74 [in Ukrainian].
3. Lazarenko, S. Zh., Babenko, K. A. (2014). Koruptsiia yak rezultat systemnoi neefektyvnosti derzhanoho upravlinnia [Corruption as a result of systemic inefficiency of state administration]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 24, 149-151 [in Ukrainian].
4. Hvozdetyskyi, V. D. (2014). Administratyvno-pravovi ta orhanizatsiini zasady zapobihannia ta protydii koruptsii v Ukraini: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07 [Administrative-legal and organizational principles of prevention and countermeasures against corruption in Ukraine: diss. ... Doctor of Law. Sciences: 12.00.07]. K., 2014. 587 p. [in Ukrainian].
5. Rekomendatsii Yevropeiskoi Komisii shhodo statusu Ukrainy na chlenstvo v YeS [Recommendations of the European Commission regarding the status of Ukraine for EU membership]. URL: <https://dia.dp.gov.ua/rekomendaci%D1%97-yevropejsko%D1%97-komisi%D1%97-shhodo-statusu-ukra%D1%97ni-na-chlenstvo-v-yes/> [in Ukrainian].
6. Pro zasady derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky na 2021-2025 roky: Zakon Ukrainy; Stratehiia vid 20.06.2022 № 2322-IX [On the principles of state anti-corruption policy for 2021-2025: Law of Ukraine; Strategy dated June 20, 2022 No. 2322-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> [in Ukrainian].